

– Alle kan ikke ha enebolig og to biler i garasjen

MARIANNE SKJULHAUG HAR HJELPET BERGEN ARKITEKTER

portrettet

DET BEKYMRE HEINNE AT ARKITEKTUREN FORTSATT ER KONSERVATIV

26 7. MAI 2011 BTMAGASINET

Bytenkeren

Overalt hvor arkitektkolorektor Marianne Skjulhaug kommer, sier folk at arbeidsplassen hennes er stygg. Det er hun enig i.

tekst: SIV SEVERAAS foto: JAN M. LILLEBB

– NEI, DEN ER jo ikke spesielt pen, sier hun stolt og slår gjestfritt ut med armen i det som ser mer ut som en kondemner lagerbygning enn arnested for fremtidens skaperkraft. Så ler hun en trillende latter i et virvar av materialer, containere og rot, og sier hun er glad for at Bergen Arkitektskole (BAS) holder til i et av byens styggeste hus. Det gir studentene noe å bryne seg på.

Den største utfordringen for fremtidens arkitekter ligger nemlig ikke i det som ikke er bygget, men snarere i det som allerede er her, mener Marianne. Derfor sender hun studentene heller til Asane enn ut i vakre kulturlandskap for å jobbe frem gode prosjekter.

– Det viktigste er at studentene virkelig orker å gå inn i de heslige sårrområdene i byen og jobbe med dem. Slik sett er skolen det perfekte laboratorium. En bygningsmasse som har vært industrilokale byr på mange problemer når den skal brukes til noe annet. Vi har svært begrenset med ressurser, og det er jo premisene veldig mange lever under. Hva gjør man da?

SLIK SPØR MARIANNE, mens hun leder oss opp vindeltrappen til skolens administrasjonsavdeling. Der er det varmt og lyst og åpent, takket være vårsolen og skinnnet fra en glitrende Byfjord, som flommer inn gjennom store vinduer. Idet hun kommer inn de-

ren, reiser alle seg spontant og vil klemme. Skolens rektor har nemlig vært syk en stund, og er tilbake i manesjen for første gang siden en operasjon for påske.

– Jeg har fått noen fysiologiske bremsere. Denne gangen var det lav blodprosent. Jeg var bare nødt til å skru av. Det har sikkert berget meg fra andre ting.

Ingen kan beskyldte Marianne Skjulhaug for å leve et slaraffenliv. Ikke bare har trebarnsmoren en timeplan som kan skremme vettet av de fleste. Hun stiller også ekstremt høye krav til tilstedeværelse og selvrealisering.

– Vi lever jo her så vanvittig kort i den store sammenhengen. Da er det spennende å prøve å trenge igjennom og utfordre eksistensen, ikke bare overflaten. Vi mennesker må alltid ligge i en slags friksjon mot omverden. Med en gang vi blir for sikre, hindrer vi utvikling og muligheter.

DA HUN BLE trillet inn på operasjonsstuen like før påske, tok hun umiddelbart til tårene. Ikke fordi hun var redd eller hadde vondt, men fordi hun ble rørt over det som møtte henne.

– Jeg ble rullet inn i en høyteknologisk verden, og helt selvfølgelig var det bare kvinner der. Det var noe helt fantastisk med det, altså.

Slike syn åpenbarer seg ikke når hun deltar på møter med rektorene fra Europas

ledende arkitektskoler. Der er hun en av få kvinner i et grått hav av menn. Det bekymrer henne at arkitekturen fortsatt er konservativ og mannsdominert på så å si alle nivåer, både i Norge og utlandet. Til tross for at jentene lenge har utgjort halvparten av studentmassen, viser hun til at det fortsatt er menn som i hovedsak får de mest prestisjefylte oppdragene, de gjeveste prisene og de beste posisjonene.

– Det er en kultur som har festet seg. Som du som kvinne kan velge å gå inn i, eller opponere mot. Noen unge kvinner vil sikkert fnyse av at jeg sier dette, og mene at det bare er et tidsspørsmål før det kommer et generasjonsskifte der kvinnene vil hevde seg, men jeg er redd det ikke gjør det. Noe vesentlig gjenstår for virkelig å trenge igjennom rollemønstrene.

DA MARIANNE GIKK ut av ungdomsskolen på Ås, hadde hun et møte med noen av venninnene sine, der de seriøst diskuterte om de skulle søke realfaglinjen på gymnaset. De var jo jenter, ville de klare matematikk, fysikk og kjemi?

Da hun tre år senere kom inn på arkitektstudiet på NTH i Trondheim, var hun ironisk nok for ung til å få studielån. Så i stedet ble det jobb i Parkvesenet, der hun kjørte traktor og reparerte gjerder i ett år.

Hun elsket omgivelsene hun vokste opp i. Somrene på svabergene på Grytøya ved

Harstad, der begge foreldrene opprinnelig kommer fra. De flate kornåkrene og den høye himmelen på Ås. Mosen, bekkene og de små broene i skogen. Og ikke minst det varme, fuktige drivhuset, et botanisk klimalaboratorium som var farens arbeidssted på Landsbrukskolen.

I kjelleren under laboratoriet lå maskinrommet – kaldt og mørkt og støvende – som en Dantes underverden. Marianne husker hvordan hun som liten jente presset seg selv til å gå til enden av den mørke kjellergangen, for så å snu og løpe med skrekkblandte fryd tilbake i varmen og lyset.

– Jeg har alltid vært veldig sanselig. Det er sikkert derfor jeg ble arkitekt. Jeg husker vi besøkte Nidarosdomen en av gangene vi kjørte nordover på sommerferie. Jeg ble livredd, for jeg trodde alt skulle falle sammen. Det er jo egentlig gotikkens vesen; å presse det fysisk mulige til det ytterste.

HUN LEDER OSS gjennom en labyrint av smale trapper og ganger. Lukten av gammelt korn henger fortsatt igjen fra siloen skolen overtok etter Storemøllen for en del år siden, selv om kornet er fjernet. Langs veggene henger rad på rad med varme kjeledresser – studentenes arbeidsantrekk på kalde dager. I store, åpne rom sitter studenter bøyd over PC-er, skisser og modeller.

Mens noen skoler dyrker frem et bestemt stiluttrykk, holder BAS på med det motsatte. Målet er at hver og en av studentene skal finne sin egen skapende motor, sin unike vilje til å gi form. Da er kunsten et sentralt virkemiddel.

– Vi bruker kunsten til å dra studentene ut av en konvensjonell, lineær tenkning. Til å forstyrre rasjonaliteten og våge å gå inn i det ukjente. Der kan det jo tenkes at de finner noe de aldri visste om!

Hun ønsker at studentene skal forstå arkitekturen i et enklere perspektiv. At den ikke skal være forbeholdt de store festbyggene eller de eksklusive hyttene, men heller være til stede i folks hverdagsliv. Akkurat som kriminelle har rett på en advokat, kan man tenke at folk har rett på en arkitekt.

– Det er et stykke dit?

– Ja, dessverre. Jeg synes det er veldig synd at arkitektstanden har trukket seg tilbake fra samfunnsdebatten. Selv om noen nye, interessante praksiser gir håp om endring, holder de fleste fast ved å fungere som pengesterke bygherrers forlengede arm. Vi burde være mye mer aktive i å forme bilder på en fremtid som vi kan diskutere.

EKSTREM URBANISERING og de klimautfordringene det fører med seg, krever byplanleggere som våger å tenke helt nytt, mener Marianne. I løpet av de 30 neste årene skal Bergen få 160.000 flere innbyggere. Det er som om hele Trondheim skulle legge seg oppå Bergen.

– Det vil kreve en helt ny sensitivitet i forhold til samspillet mellom natur og kultur. Og vi må revurdere hele måten vi har bygget Bergen på.

Hun er overbevist om at vi må oppgi noe av det som vi i dag definerer som behagelige goder.

– Alle kan ikke ha enebolig og to biler i ga-

rasjen. I tillegg til å forurense privatbilen ekstremt arealkrevende. Bybanen er et godt alternativ, men jeg tror vi i tillegg må lete etter nye, radikale løsninger som overskrider bilen som idé.

HUN SER FØR SEG en helt ny by, bygget rundt fjordrommet som omgir Bergen, Sotra og Askøy, og med sjøen som ferdselsvei mellom byområdene. Der sentrum ikke lenger fungerer som et geografisk sentrum, men som en del av en større, urban vev.

– Er Bergen dårlig planlagt?

– Det vil jeg ikke si, men det er synd at man har tillatt feltutbygging i så stort omfang. Boligfeltene er veldig resistente mot endring. Det er vanskelig å se for seg at et boligfelt fortettes vesentlig, for eksempel.

Hun mener fortsatt mye av det som bygges i dag, er for spesialisert.

– Fremtidens arkitektur må handle

om å bygge fysiske strukturer som er i stand til å ta opp i seg store endringer. Dessuten må man utfordre den private eiendomsretten og den spesielt typisk norske drømmen om at alle skal bo i det lille huset med hage. Jeg tror egentlig vi liker å bo tett, jeg.

SELV VOKSTE HUN opp i en lavblokk på Ås.

Der dørene sto åpne, og beboerne fungerte som en storfamilie. Foreldrenes nordnorske åpenhet og gjestfrihet preget hjemmet, som til stadighet fikk besøk av gjester fra hele verden som hadde kommet til Ås for å besøke klimalaboratoriet.

Marianne var den geskjeftige som arrangerte skirenn på plenen foran blokken. Samtlige naboer måtte vær så god stille opp. Og var det ikke skirenn, var det teater. Forestilling etter forestilling ble satt opp, sammen med en av venninnene, Nina Woxholt.

Mens sistnevnte senere er blitt en kjent skuespillerinne, begrenser Marianne voksne skuespillerkarriere seg til rollen som eurytmibjørn i Mozarts «Tryllefløyten».

Det hadde seg nemlig slik at Steinerskolen hadde satt opp «Tryllefløyten» i Grieghallen. Både eldstesønnen og yngstejenten var med. Datteren var ganske liten, og da forestillingen skulle videre til Sverige, bestemte Marianne seg for å slå følge. Da eurytmilæreren fortvilet over at de manglet en bjørn, meldte Marianne seg. Så der danset hun, da, i bjørnekostyme, som eneste voksne på en scene i Sverige. Og hadde en fantastisk opplevelse.

– **JEG ER NOK** litt impulsiv, ja. Det ligger i ballasten min fra barndommen å ta imot det livet gir, og forholde seg til det, sier Marianne.

Vi har flyttet oss til kontoret hennes nå. En lang, smal tarm med hvite vegger og rosa besöksstol, og glass fra gulv til tak i enden. Herfra hadde hun kunnet slippe fiskesnøret rett i Byfjorden.

Hun hadde bare så vidt rukket å bli 22 år og var fortsatt student da sønnen kom til verden. Å være ung, arbeidsløs småbarnsmor i et håpløst jobbmarked var tæft. Av 60 nyutdannede arkitekter på kullet som gikk ut fra NTH i 1990, var det bare én som umiddelbart

fikk fast jobb i Norge. Det var ikke Marianne.

– Men det å være ung mor var jo også helt fantastisk. Det er jeg glad jeg fikk oppleve.

Alle de tre barna til Marianne har fra de var nyfødte vært med på jobb i forskjellige sammenhenger. Liggende under tegnebord, hengende på armen, sittende musestille i møter og på foredrag.

Da tredjemann var på vei, bestemte Marianne seg for at hun ville føde hjemme. Det ble en sterk og vakker opplevelse. Men hun var ikke forberedt på hvordan hun hele tiden måtte stå til rette for valget hun hadde tatt. Det opplevde hun som veldig tøft.

– Hvis noe hadde gått galt, hadde jeg vært nødt til å bære det korset resten av livet. Hadde noe gått galt på et sykehus, hadde jeg kunnet omskrive det. Jeg synes det er interessant hvordan vi i dette samfunnet fratar oss selv muligheten i enkelte sider ved livet, til virkelig å stå i det, altså. Slik er det også med døden. Vi fjerner oss fra den. Samtidig forundrer det meg at vi roter bort tiden på så mange ubetydeligheter.

– Som hvilke da?
– Vi driver jo med veldig mye for å unngå nærhet eller konfrontasjon. Vi omskriver og lager konvensjoner og systemer, og det synes jeg er pussig.

DET BLINKER I Byfjorden. Det er herlig å være friskmeldt og tilbake på jobb, sier Marianne. Uken er allerede belagt med møter og jobbreiser, og avsluttes på Island, der hun skal være sensor.

Da hun tok over rektorjobben i 2007 etter 14 år som byplanlegger i Bergen, var det i første omgang for en fireårsperiode. Nå tar hun fatt på fire nye år med en ubeskjeden målsetting om å gjøre BAS til en av de mest interessante skolene i Europa.

– For meg har det vært viktig å videreføre skolens grunntanker og solide fundament, samtidig som vi har gjort noen grep som jeg mener peker fremover.

– Har du eksempler på det?
– Blant annet har vi åpnet skolen og gjort den mer flerstemt. Dessuten har det vært viktig for meg å styrke interessen og orienteringen inn mot de urbane problemstillingene.

MEN HUN BLIR der ikke resten av karrieren. Til det har hun for mye uro i seg, som hun sier. Hun drømmer om å være med i utformingen av fremtidens Bergen, og ikke minst å bidra til å finne alternative løsninger til privatbilismen. Hun står på Byluftlisten til høstens kommunevalg.

– Vi er nødt til å komme nærmere en forståelse av at vi ikke er egen, suveren klasse, men en del av et økosystem.

Innerst inne håper hun det skal dukke opp et nytt behov eller en ny attraksjon som er så sterk at den kan fortrenge bilen. Matproduksjon, for eksempel, presset frem av matmangel.

Hun åpner Macen sin og viser oss et bilde fra Slottet i Oslo under krigen. Hele Slottsparken er dyrket opp med poteter.

– Dette er jo livet, da. Og det liker jeg godt. magasinet@bt.no

JEG ER NOK LITT
IMPULSIV, JA